

ਪਾਪ-ਪੁੰਨ

ਭਾਗ-1

ਸਿਮ੍ਰਿਤਿ ਸਾਸਤ੍ਰ ਪੁੰਨ ਪਾਪ ਬੀਚਾਰਦੇ ਤਤੈ ਸਾਰ ਨ ਜਾਣੀ ॥
ਤਤੈ ਸਾਰ ਨ ਜਾਣੀ ਗੁਰੁ ਬਾਝਹੁ ਤਤੈ ਸਾਰ ਨ ਜਾਣੀ ॥
ਤਿਹੀ ਗੁਣੀ ਸੰਸਾਰੁ ਭ੍ਰਮਿ ਸੁਤਾ ਸੁਤਿਆ ਰੈਣਿ ਵਿਹਾਣੀ ॥ (ਪੰਨਾ-920)

ਕਲਿ ਮਹਿ ਏਹੋ ਪੁੰਨੁ ਗੁਣ ਗੋਵਿੰਦ ਗਾਹਿ ॥ (ਪੰਨਾ-962)

ਪਾਪ ਪੁੰਨ ਵਰਤੈ ਸੰਸਾਰਾ ॥
ਹਰਖੁ ਸੋਗੁ ਸਭੁ ਦੁਖੁ ਹੈ ਭਾਰਾ ॥ (ਪੰਨਾ-1052)

ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੀਆਂ ਇਹਨਾਂ ਪੰਗਤੀਆਂ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ‘ਪੁੰਨ-ਪਾਪ’ ਸਿਰਫ ਇਸ ਮਾਇਕੀ ਦੁਨੀਆਂ ਅਰਥਾਤ ਤ੍ਰੈ-ਗੁਣਾਂ ਦੀ ਹੀ ਕਲਪਨਾ ਹੈ। ਇਹ ਕਲਪਨਾ ਉਦੋਂ ਤਾਈਂ ਰਹੇਗੀ ਜਦ ਤਾਈਂ ਜੀਵ ਆਪਣੇ ਕੇਂਦਰ, ਤੱਤ-ਰੂਪ ‘ਆਪੇ’ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪਹਿਚਾਣਦਾ।

ਇਸ ‘ਤੱਤ-ਰੂਪ’ ਨੂੰ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ‘ਆਪਾ’, ‘ਸ਼ਬਦ’, ‘ਨਾਮ’ ਆਦਿ ਨਾਵਾਂ ਨਾਲ ਦਰਸਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਹ ‘ਤੱਤ’ (essence) ਰੂਪ ਹੈ, ਇਸ ਦੀ ਪਹਿਚਾਣ ਸਾਡੀ ਬੁੱਧੀ ਦੀ ਪਕੜ ਤੋਂ ਪਰ੍ਹੇ ਹੈ। ਇਸ ਸੂਖਮ ਤੋਂ ਸੂਖਮ ‘ਤੱਤ’ ਨੂੰ ਸਿਰਫ ਆਤਮਿਕ ਅਨੁਭਵ ਦੁਆਰਾ ਹੀ ਜਾਣਿਆ, ਬੁੱਝਿਆ, ਚੀਨਿਆ, ਸੀਝਿਆ ਅਤੇ ਪਹਿਚਾਣਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਚੌਥੇ ਪਦ ਦੇ ਇਲਾਹੀ ਮੰਡਲ ਵਿਚ, ‘ਪਾਪ-ਪੁੰਨ’ ਦੀ ਕਲਪਨਾ ਓਪਰੀ ਅਤੇ ਬੇਲੋੜੀ ਹੈ।

ਵੱਖ-ਵੱਖ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ, ਭਿੰਨ-ਭਿੰਨ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ‘ਪਾਪ-ਪੁੰਨ’ ਦੀਆਂ ਭਿੰਨ-ਭਿੰਨ ਕਸਵੱਟੀਆਂ ਹਨ। ਮਿਸਾਲ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਇਕ ਪਾਸੇ ‘ਜੀਵ-ਹੱਤਿਆ’ ਨੂੰ ਦੀਰਘ ‘ਪਾਪ’ ਸਮਝਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਜੀਵਾਂ ਦੀ ਕੁਰਬਾਨੀ ਦੇਣੀ ਪੁੰਨ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਬਲਕਿ ਪਰਮਾਰਥ ਦੀ ਪੂਜਾ ਦਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅੰਗ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸਾਡੀਆਂ ਕਚਹਿਰੀਆਂ ਵਿਚ, ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਈ ਦਰਜੇ ਦੇ ਜੁਰਮ ਗਿਣੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਜੁਰਮਾਂ ਪਿੱਛੇ ਕਾਰਣ ਅਤੇ ਭਾਵਨਾ (motivation) ਦਾ ਖਿਆਲ ਰਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਾਡੇ ਮਾਨਸਿਕ ਪਾਪਾਂ ਦੇ ਭਿੰਨ-ਭਿੰਨ ਦਰਜੇ ਹਨ।

ਸਾਡੇ ‘ਪਾਪ’ ਤਿੰਨ ਕਿਸਮਾਂ ਵਿਚ ਵੰਡੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ —

1. ਸਰੀਰਕ 'ਪਾਪ'—

ਜਿਸ ਵਿਚ ਚੋਰੀ, ਯਾਰੀ, ਮਾਰ-ਕੁਟਾਈ ਆਦਿ ਆ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਰੀਰਕ ਪਾਪਾਂ ਦੀ ਤਹਿ ਵਿਚ, ਪਹਿਲਾਂ ਮਾਨਸਿਕ ਕਲਪਨਾ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਤੇ ਸਰੀਰ ਤਾਂ ਸਿਰਫ ਮਨੋ-ਕਲਪਨਾ ਦਾ 'ਹਥਿਆਰ' ਹੀ ਬਣਦਾ ਹੈ। ਅਸਲ ਵਿਚ ਇਹ ਮਾਨਸਿਕ ਪਾਪਾਂ ਦੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਵਿਚ ਗਿਣੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ।

2. ਮਾਨਸਿਕ ਪਾਪ—

ਇਹ ਪਾਪ ਸਾਡੇ ਮਨ ਦੇ ਬੀਮਾਰ ਹੋਣ ਜਾਂ ਇਸ ਦੀ ਗਿਰਾਵਟ ਦੇ ਕਾਰਣ, ਨੀਵੀਆਂ ਰੁਚੀਆਂ ਤੋਂ ਉਤਪੰਨ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਵਿਚ ਦੋਸ਼ੀ ਤਾਂ 'ਮਨ' ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਪਰ 'ਸਜਾ' ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਦੁਨਿਆਵੀ ਕਾਨੂੰਨ ਜੋ ਮਾਨਸਿਕ ਪਾਪਾਂ ਲਈ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਸਜਾ ਦਿੰਦੇ ਹਨ, ਉਚਿਤ ਨਹੀਂ।

ਇਹ ਮਾਨਸਿਕ ਰੋਗ ਹਨ, ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਰੋਗਾਂ ਦਾ ਇਲਾਜ ਮਾਨਸਿਕ ਤੇ ਆਤਮਿਕ ਸਤਹਿ ਤੇ ਹੀ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। 'ਮਾਨਸਿਕ ਬੀਮਾਰੀ' ਦਾ ਇਲਾਜ, ਮਾਨਸਿਕ ਸੁਧਾਰ ਨਾਲ ਹੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਜੋ ਮੁੜ ਕੇ ਉਹ ਪਾਪ ਨ ਕਰੇ। ਗੁਰਮਤਿ ਅਨੁਸਾਰ ਮਾਨਸਿਕ ਸੁਧਾਰ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਤਮ ਤੇ ਪੱਕਾ ਇਲਾਜ, 'ਸਾਧ ਸੰਗਤ' ਦੇ 'ਹਸਪਤਾਲ' ਵਿਚ, ਬਾਣੀ ਤੇ 'ਨਾਮ ਅਉਖਧ' ਨਾਲ ਸਿਮਰਨ ਦੁਆਰਾ, ਸ਼ੀਘਰ ਤੇ ਨਿਸ਼ਚੇ ਹੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਬਾਕੀ ਹੋਰ ਸਾਰੇ ਇਲਾਜ ਅਧੂਰੇ, ਅਨਿਸਚਿਤ ਤੇ ਫੋਕਟ ਹਨ।

ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਸਾਡੇ ਪਾਪਾਂ ਦੇ ਛੇਤੀ ਤੇ ਪੱਕੇ ਇਲਾਜ ਦੇ ਅਤੀ ਸੋਹਣੇ ਤੇ ਸੌਖੇ ਸਾਧਨ ਦਰਸਾਏ ਗਏ ਹਨ—

ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਜਪਹੁ ਮਨ ਮੇਰੇ

ਜਿਤੁ ਸਿਮਰਤ ਸਭਿ ਕਿਲਵਿਖ ਪਾਪ ਲਹਾਤੀ ॥ (ਪੰਨਾ-88)

ਹਰਿ ਕਾ ਨਾਮੁ ਕੋਟਿ ਪਾਪ ਖੋਵੈ ॥

(ਪੰਨਾ-264)

ਕੋਟਿ ਅਪ੍ਰਾਧ ਸਾਧਸੰਗਿ ਮਿਟੈ ॥

ਸੰਤ ਕ੍ਰਿਪਾ ਤੇ ਜਮ ਤੇ ਛੁਟੈ ॥

(ਪੰਨਾ-296)

ਭਗਤ ਜਨਾ ਕੈ ਸੰਗਿ ਪਾਪ ਗਵਾਵਣਾ ॥

(ਪੰਨਾ-652)

ਕੋਟਿ ਪਰਾਧ ਮਿਟੈ ਖਿਨ ਭੀਤਰਿ ਜਾਂ ਗੁਰਮੁਖਿ ਨਾਮੁ ਸਮਾਰੇ ॥

(ਪੰਨਾ-670)

ਨਾਮੁ ਲੈਤ ਕੋਟਿ ਅਘ ਨਾਸੇ ਭਗਤ ਬਾਛਹਿ ਸਭਿ ਧੂਰੀ ॥

(ਪੰਨਾ-672)

ਵਡੈ ਭਾਗਿ ਭੇਟੇ ਗੁਰਦੇਵਾ ॥

ਕੋਟਿ ਪਰਾਧ ਮਿਟੇ ਹਰਿ ਸੇਵਾ ॥

(ਪੰਨਾ-683)

ਕੋਟਿ ਅਪ੍ਰਾਧੀ ਸੰਤਸੰਗਿ ਉਧਰੈ ਜਮੁ ਤਾ ਕੈ ਨੇੜਿ ਨ ਆਵੈ ॥

(ਪੰਨਾ-748)

ਏਕੁ ਧਿਆਈਐ ਸਾਧ ਕੈ ਸੰਗਿ ॥	
ਪਾਪ ਬਿਨਾਸੇ ਨਾਮ ਕੈ ਰੰਗਿ ॥	(ਪੰਨਾ-900)
ਨਾਮੁ ਲੈਤ ਪਾਪੁ ਤਨ ਤੇ ਗਇਆ ॥	(ਪੰਨਾ-1142)
ਸੰਤ ਮੰਡਲ ਮਹਿ ਪਾਪ ਬਿਨਾਸਨੁ ॥	(ਪੰਨਾ-1146)
ਰਾਮ ਨਾਮ ਰਸਿ ਰਹੈ ਅਘਾਇ ॥	
ਕੋਟ ਕੋਟੰਤਰ ਕੇ ਪਾਪ ਜਲ ਜਾਹਿ ॥	(ਪੰਨਾ-1175)
ਸਾਧੂ ਕੀ ਜਉ ਲੇਹਿ ਓਟ ॥	
ਤੇਰੇ ਮਿਟਹਿ ਪਾਪ ਸਭ ਕੋਟਿ ਕੋਟਿ ॥	(ਪੰਨਾ-1196)
ਕਟੇ ਪਾਪ ਅਸੰਖ ਨਾਵੈ ਇਕ ਕਣੀ ॥	(ਪੰਨਾ-1283)
ਸਭਿ ਕਹਹੁ ਮੁਖਹੁ ਹਰਿ ਹਰਿ ਹਰੇ ਹਰਿ ਹਰਿ ਹਰੇ	
ਹਰਿ ਬੋਲਤ ਸਭਿ ਪਾਪ ਲਹੋਗੀਆ ॥	(ਪੰਨਾ-1313)
ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਸਾਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ‘ਪਾਪਾਂ’ ਤੋਂ ਬਚਣ ਦੀ ਤਾੜਨਾ ਇਉਂ ਕੀਤੀ ਗਈ	

ਹੈ—

ਅਨਿਕ ਪੜਦੇ ਮਹਿ ਕਮਾਵੈ ਵਿਕਾਰ ॥	
ਖਿਨ ਮਹਿ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਹਿ ਸੰਸਾਰ ॥	(ਪੰਨਾ-194)
ਜਿਸੁ ਪਾਸਿ ਲੁਕਾਇਦੜੋ ਸੋ ਵੇਖੀ ਸਾਥੈ ॥	(ਪੰਨਾ-461)
ਜਿਤੁ ਕੀਤਾ ਪਾਈਐ ਆਪਣਾ ਸਾ ਘਾਲ ਬੁਰੀ ਕਿਉ ਘਾਲੀਐ ॥	
ਮੰਦਾ ਮੂਲਿ ਨ ਕੀਚਈ ਦੇ ਲੰਮੀ ਨਦਰਿ ਨਿਹਾਲੀਐ ॥	(ਪੰਨਾ-474)
ਤੂੰ ਵਲਵੰਚ ਲੂਕਿ ਕਰਹਿ ਸਭ ਜਾਣੈ ਜਾਣੀ ਰਾਮ ॥	
ਲੇਖਾ ਧਰਮ ਭਇਆ ਤਿਲ ਪੀੜੇ ਘਾਣੀ ਰਾਮ ॥	(ਪੰਨਾ-546)
ਨਾਨਕ ਅਉਗੁਣ ਜੇਤੜੇ ਤੇਤੇ ਗਲੀ ਜੰਜੀਰ ॥	(ਪੰਨਾ-595)
ਲੂਕ ਕਰਤ ਬਿਕਾਰ ਬਿਖੜੇ ਪ੍ਰਭ ਨੇਰਹੂ ਤੇ ਨੇਰਿਆ ॥	(ਪੰਨਾ-704)
ਜਾਨਿ ਬੁਝ ਕੈ ਬਾਵਰੇ ਤੈ ਕਾਜੁ ਬਿਗਾਰਿਓ ॥	
ਪਾਪ ਕਰਤ ਸੁਕਚਿਓ ਨਹੀ ਨਹ ਗਰਬ ਨਿਵਾਰਿਓ ॥	(ਪੰਨਾ-727)
ਕਰਿ ਕਰਿ ਪਾਪ ਦਰਬੁ ਕੀਆ ਵਰਤਣ ਕੈ ਤਾਈ ॥	
ਮਾਟੀ ਸਿਉ ਮਾਟੀ ਰਲੀ ਨਾਗਾ ਉਠਿ ਜਾਈ ॥	(ਪੰਨਾ-809)
ਪਾਪ ਕਰੇਦੜ ਸਰਪਰ ਮੁਠੇ ॥ ਅਜਰਾਈਲਿ ਫੜੇ ਫੜਿ ਕੁਠੇ ॥	
ਦੋਜਕਿ ਪਾਏ ਸਿਰਜਣਹਾਰੈ ਲੇਖਾ ਮੰਗੈ ਬਾਣੀਆ ॥	(ਪੰਨਾ-1019)

ਪਾਪੀ ਕਾ ਘਰੁ ਅਗਨੇ ਮਾਹਿ ॥

ਜਲਤ ਰਹੈ ਮਿਟਵੈ ਕਬ ਨਾਹਿ ॥

(ਪੰਨਾ-1165)

ਕਬੀਰ ਜੇਤੇ ਪਾਪ ਕੀਏ ਰਾਖੇ ਤਲੈ ਦੁਰਾਇ ॥

ਪਰਗਟ ਭਏ ਨਿਦਾਨ ਸਭ ਜਬ ਪੂਛੇ ਧਰਮਰਾਇ ॥

(ਪੰਨਾ-1370)

ਕਬੀਰ ਮਨੁ ਜਾਨੈ ਸਬ ਬਾਤ ਜਾਨਤ ਹੀ ਅਉਗਨੁ ਕਰੈ ॥

ਕਾਹੇ ਕੀ ਕੁਸਲਾਤ ਹਾਥ ਦੀਪੁ ਕੂਏ ਪਰੈ ॥

(ਪੰਨਾ-1376)

ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਨੇ ਆਪਣੀ 'ਮੌਜ' ਵਿਚ ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਕਵਾਉ ਦੁਆਰਾ ਰਚਨਾ ਕੀਤੀ ਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਚਾਲੂ ਰਖਣ ਲਈ, ਅਤਿ ਹੀ ਸੂਖਮ, ਅਟੱਲ, ਪੂਰਨ ਨਿਯਮ ਬੱਧ ਅਸੂਲ ਜਾਂ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਏ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਇਲਾਹੀ ਨਿਯਮਾਂ ਨੂੰ ਬਾਣੀ ਵਿਚ 'ਰਜ਼ਾ', 'ਹੁਕਮ' ਜਾਂ 'ਭਾਣਾ' ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ।

ਹੁਕਮੈ ਅੰਦਰਿ ਸਭੁ ਕੋ ਬਾਹਰਿ ਹੁਕਮ ਨ ਕੋਇ ॥

ਨਾਨਕ ਹੁਕਮੈ ਜੇ ਬੁਝੈ ਤ ਹਉਮੈ ਕਹੈ ਨ ਕੋਇ ॥

(ਪੰਨਾ-1)

ਇਹ ਇਲਾਹੀ ਹੁਕਮ ਅਪਣੇ ਆਪ ਵਿਚ ਇਤਨਾ ਪੂਰਨ, ਨੁਕਸਹੀਣ, ਅਭੁਲ, ਅਪਾਰ, ਲਾਭਦਾਇਕ ਤੇ ਸੁਖਦਾਈ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਵਿਚ ਕਦੇ ਤਰਮੀਮ ਅਥਵਾ ਬਦਲੀ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਜਾਪੀ। ਜਦ ਇਹ ਇਲਾਹੀ 'ਹੁਕਮ' (Divine will) ਇਤਨਾ ਮੁਕੰਮਲ, ਲਾਭਦਾਇਕ ਤੇ ਸੁਖਦਾਈ ਹੈ ਤਾਂ ਜੀਵਾਂ ਲਈ ਅਪਣੇ ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਸੁਖੀ ਤੇ ਖੁਸ਼ਹਾਲ ਰਖਣ ਲਈ, ਮੁਕੰਮਲ ਤੌਰ ਤੇ ਇਸ ਹੁਕਮ ਦੀ ਰਵਾਨਗੀ ਦੇ 'ਸੁਰ' (intune) ਵਿਚ ਹੀ ਰੁੜ੍ਹੀ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ 'ਆਤਮਿਕ ਰੌ' ਦੇ ਅਧੀਨ ਹੋ ਕੇ 'ਭਾਣੇ' ਵਿਚ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਹ 'ਹੁਕਮ' ਹਰ ਇਕ ਜੀਵ ਦੇ 'ਨਾਲ' ਹੀ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਹੁਕਮਿ ਰਜਾਈ ਚਲਣਾ ਨਾਨਕ ਲਿਖਿਆ ਨਾਲਿ ॥

(ਪੰਨਾ-1)

ਸਿਵਾਏ ਇਨਸਾਨਾਂ ਦੇ, ਬਾਕੀ ਸਭ ਜੂਨਾਂ ਇਸ 'ਨਾਲ' ਲਿਖੇ 'ਹੁਕਮ' ਦੇ ਸੁਰ ਵਿਚ ਜੀਵਨ ਬਤੀਤ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਪਰ ਇਨਸਾਨ, ਅਪਣੀ ਬੁੱਧੀ ਦੇ ਆਸਰੇ, ਅਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸਿਆਣਾ ਸਮਝਦਾ ਹੈ ਤੇ ਰੱਬੀ ਹੁਕਮ ਤੋਂ ਅਣਜਾਣ ਜਾਂ ਅਵੇਸਲਾ ਹੋ ਕੇ ਬੇਸੁਰਾ (out of tune) ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਇਨਸਾਨ ਹੀ ਇਕੋ ਜੂਨ ਹੈ, ਜੋ ਆਪਣੀ ਬੁੱਧੀ ਤੇ ਹਉਮੈ ਦੇ ਕਾਰਨ ਹਰ ਕਿਸਮ ਦੇ ਦੁਖ ਤੇ ਕਲੇਸ਼ ਭੋਗਦਾ ਹੋਇਆ ਰਸਾਤਲ ਵਲ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਹ ਇਨਸਾਨ ਲਈ ਇਕ ਗੰਭੀਰ ਸਮੱਸਿਆ (serious tragedy) ਹੈ, ਕਿ ਇਹ ਸਾਰੀਆਂ ਜੂਨਾਂ ਦਾ ਸਿਰ-ਤਾਜ ਹੁੰਦਾ ਹੋਇਆ ਤੇ ਬੇਅੰਤ ਬੁੱਧੀ ਤੇ ਸੋਚਣ-ਸ਼ਕਤੀ ਦਾ ਮਾਲਕ ਹੁੰਦਿਆਂ, ਇਹੋ ਜੇਹੀ ਅਧੋਗਤੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੈ। ਇਸ ਤੇ ਬੜਾ ਅਫਸੋਸ ਭੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤੇ 'ਹਾਸਾ' ਭੀ ਆਉਂਦਾ ਹੈ।

ਅਸਲ ਵਿਚ ਇਸ ਨਾਲ ਲਿਖੇ 'ਹੁਕਮ' ਤੋਂ ਬੇਸੁਰੇ ਹੋ ਕੇ ਹੀ, ਅਪਣੀ ਹਉਮੈ ਦੇ ਅਧੀਨ ਪੰਜ ਚੋਰ — ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ, ਲੋਭ, ਮੋਹ ਤੇ ਹੰਕਾਰ ਦੇ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੋ ਕੇ ਹੀ ਆਸਾ, ਮਨਸਾ ਤੇ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਦੇ ਨੀਵੇਂ ਖਿਆਲ ਉਪਜਦੇ ਹਨ, ਜਿਹੜੇ ਸਾਰੇ ਨੀਵੇਂ ਕਰਮਾਂ ਤੇ 'ਪਾਪਾਂ' ਦੇ

ਮੂਲ ਕਾਰਣ ਹਨ।

ਇਸ ਦਾ ਮਤਲਬ ਇਹ ਹੋਇਆ ਕਿ ਸਾਡੇ ਪਾਪਾਂ ਦਾ ਮੁਢਲਾ ਤੇ ਅਸਲੀ ਕਾਰਣ, ਸਾਡਾ 'ਹੁਕਮ' ਤੋਂ ਬੇਮੁਖ ਜਾਂ 'ਬੇਸੁਰੇ' ਹੋਣਾ ਹੀ ਹੈ। ਜਦ ਅਸੀਂ ਰੱਬੀ ਹੁਕਮ ਦੇ 'ਸੁਰ' ਵਿਚ ਹੋਵਾਂਗੇ, ਤਾਂ ਕੋਈ ਅਉਗੁਣ ਹੋ ਗੀ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ ਤੇ ਸਾਡੇ ਕੋਲੋਂ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਦੈਵੀ ਗੁਣ ਹੀ ਉਪਜਣਗੇ ਤੇ ਸਹਿਜ-ਸੁਭਾਇ ਹੀ ਨੇਕੀ ਜਾਂ ਪੁੰਨ ਦੀ ਰੁਚੀ ਹੋਵੇਗੀ। ਦੂਜੇ ਲਫਜ਼ਾਂ ਵਿਚ, ਹੁਕਮ ਤੋਂ 'ਬੇਸੁਰੇ' ਹੋਣਾ ਹੀ 'ਪਾਪ' ਹੈ ਤੇ 'ਸੁਰ ਵਿਚ ਰਹਿਣਾ ਹੀ ਪੁੰਨ' ਹੈ।

ਸੋ ਸਿਖੁ ਸਖਾ ਬੰਧੁ ਹੈ ਭਾਈ ਜਿ ਗੁਰ ਕੇ ਭਾਣੇ ਵਿਚਿ ਆਵੈ ॥

ਆਪਣੈ ਭਾਣੈ ਜੋ ਚਲੈ ਭਾਈ ਵਿਛੁੜਿ ਚੋਟਾ ਖਾਵੈ ॥ (ਪੰਨਾ-601)

ਪਾਪੀ ਕੇ ਮਾਰਨੇ ਕੇ ਪਾਪ ਮਹਾਂ ਬਲੀ ਹੈ ॥

(ਪਾ: 10)

ਮਨੁੱਖ ਅਪਣੇ ਭਾਣੇ ਵਿਚ ਨੀਵੀਂ ਰੁਚੀ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹੋ ਕੇ 'ਪਾਪ' ਕਮਾਉਂਦਾ ਹੋਇਆ, ਅਪਣਾ ਮਨ ਇੰਨਾ ਮਲੀਨ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਮੈਲੇ ਮਨ ਦੁਆਰਾ 'ਕਰਮ-ਬੱਧ' ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤੇ ਉਸ ਤੋਂ ਮੱਲੋ ਮੱਲੀ ਆਪਣੇ ਆਪ 'ਪਾਪ' ਹੁੰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਆਖਰ ਉਸ ਦੇ ਪਾਪਾਂ ਦੀ ਰੁਚੀ ਅਤਿ ਦੀਰਘ ਤੇ ਡੂੰਘੀ ਹੋ ਕੇ, ਉਸਦੇ ਤਨ, ਮਨ ਅਤੇ ਅੰਤਿਸ਼ਕਰਨ ਵਿਚ ਧੱਸ-ਵੱਸ-ਰਸ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤੇ ਉਹ ਅਪਣੇ ਆਪ ਰਸਾਤਲ ਵੱਲ ਰੁੜ੍ਹਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਅਪਣੀ ਤਬਾਹੀ ਦਾ ਕਾਰਣ ਬਣਦਾ ਹੈ।

ਇਸ ਲਈ ਇਲਾਹੀ ਹੁਕਮ ਬੁੱਝਕੇ, ਭਾਣੇ ਵਿਚ 'ਸੁਰ' ਹੋ ਕੇ ਜੀਵਨ ਬਤੀਤ ਕਰਨ ਨਾਲ ਹੀ ਅਸੀਂ ਸਦਾ ਲਈ ਪਾਪਾਂ ਤੋਂ ਬਚ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਤੇ 'ਲੋਕ ਸੁਖੀ' ਤੇ 'ਪ੍ਰਲੋਕ ਸੁਹੇਲੇ' ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ।

ਪਰ ਇਲਾਹੀ ਹੁਕਮ ਨੂੰ ਬੁੱਝਣ ਲਈ ਤੇ ਇਸ ਦੇ ਭਾਣੇ ਵਿਚ ਚੱਲਣ ਲਈ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਿਚ ਸਤਸੰਗ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਦੁਆਰਾ, ਨਾਮ-ਸਿਮਰਨ ਅਭਿਆਸ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ।

3. ਆਤਮਿਕ ਪਾਪ—

ਭਾਣੇ ਵਿਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਭਗਤ, ਸਾਧ, ਸੰਤ, ਗੁਰਮੁਖ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਵਿਰਲੇ ਹੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨੂੰ ਇਹ ਅਤਿ ਹੀ ਪਿਆਰੇ ਹੋਣ ਕਾਰਣ, ਉਹ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਦਾ ਹੀ ਪੈਜ ਰਖਦਾ ਤੇ 'ਰੱਛਾ' ਕਰਦਾ ਆਇਆ ਹੈ।

ਹਰਿ ਜੁਗੁ ਜੁਗੁ ਭਗਤ ਉਪਾਇਆ ਪੈਜ ਰਖਦਾ ਆਇਆ ਰਾਮ ਰਾਜੇ ॥
(ਪੰ.-451)

ਸੰਤਨ ਦੁਖ ਪਾਏ ਤੇ ਦੁਖੀ ॥

ਸੁਖ ਪਾਏ ਸਾਧੁਨ ਕੇ ਸੁਖੀ ॥

(ਚੌਥੀ ਪਾ-10)

ਜਦ ਕੋਈ ਭੁੱਲੜ ਮਨਮੁਖ ਇਨ੍ਹਾਂ ਮਹਾਂਪੁਰਖਾਂ ਦੀ ਨਿੰਦਾ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨੂੰ ਦੁੱਖ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇਹ ਹਾਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ—

ਸੰਤ ਜਨਾ ਕੀ ਨਿੰਦਾ ਕਰਹਿ ਦੁਸਟ ਦੈਤੁ ਚਿੜਾਇਆ ॥ (ਪੰਨਾ-1133)

ਜਿਨਿ ਜਿਨਿ ਕਰੀ ਅਵਗਿਆ ਜਨ ਕੀ ਤੇ ਤੈਂ ਦੀਏ ਰੁੜਾਈ ॥ (ਪੰਨਾ-1235)

ਜੋ ਨਿੰਦਾ ਦੁਸਟ ਕਰਹਿ ਭਗਤਾ ਕੀ ਹਰਨਾਖਸ ਜਿਉ ਪਚਿ ਜਾਵੈਗੋ ॥
(ਪੰ.-1309)

ਇਹਨਾਂ ਨਿੰਦਕਾਂ-ਦੋਖੀਆਂ ਦੀ ਸਜ਼ਾ, ਤੈ-ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਨਿਯਮਾਂ (Law of Karma) ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਆਪ ਭੀ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਮਹਾਂਪੁਰਖਾਂ ਬਗੈਰ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਨਿੰਦਿਆ ਕੀਤੀ ਹੋਵੇ, ਹੋਰ ਕੋਈ 'ਢੋਈ' ਨਹੀਂ ਹੈ। ਸਿਰਫ ਉਹ ਹੀ ਮਾਫ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ।

ਸੰਤ ਕਾ ਨਿੰਦਕੁ ਮਹਾ ਹਤਿਆਰਾ ॥

ਸੰਤ ਕਾ ਨਿੰਦਕੁ ਪਰਮੇਸੁਰਿ ਮਾਰਾ ॥.....

ਸੰਤ ਕੇ ਦੋਖੀ ਕਉ ਅਵਰੁ ਨ ਰਾਖਨਹਾਰੁ ॥

ਨਾਨਕ ਸੰਤ ਭਾਵੈ ਤਾ ਲਏ ਉਬਾਰਿ ॥ (ਪੰਨਾ-280)

ਇਸ ਲਈ ਸਾਨੂੰ 'ਆਤਮਿਕ ਪਾਪਾਂ' ਤੋਂ ਬਚ ਕੇ ਰਹਿਣ ਦਾ ਖਾਸ ਧਿਆਨ ਰਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਇਕ ਹੋਰ ਆਤਮਿਕ ਪਾਪ ਹੈ ਜੋ ਅਗਿਆਨਤਾ ਕਾਰਣ, ਅਸੀਂ ਸਹਿਜ-ਸੁਭਾਇ ਕਰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਾਂ। 'ਆਤਮਾ' ਨੂੰ ਉਪਰ ਉਠਣ ਅਥਵਾ ਪ੍ਰਫੁਲਤ ਹੋਣ ਦਾ ਮੌਕਾ (chance) ਭਾਗਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲਦਾ ਹੈ, ਤੇ ਜਦੋਂ ਇਹੋ ਜੇਹਾ ਮੌਕਾ ਮਿਲੇ, ਤਾਂ ਉਸ ਦੀ ਵਿਰੋਧਤਾ ਕਰਨੀ (opposition to the aspiring soul) ਦੀਰਘ ਆਤਮਿਕ ਪਾਪ ਹੈ।

ਕਾਇਨਾਤ ਵਿਚ ਹਰ ਇਕ ਚੀਜ਼ ਅੰਦਰ 'ਵਿਕਾਸ' ਹੋਣ ਦੀ ਕੁਦਰਤੀ ਰੁਚੀ ਜਾਂ ਹੁਕਮ ਹੈ। ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਾਡੀ ਆਤਮਾ ਵੀ 'ਵਿਕਸਿਤ' ਹੋਣਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤੇ ਅਪਣੇ ਕੇਂਦਰ 'ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ' ਵੱਲ ਖਿੱਚੀਂਦੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਜਦ ਇਹੋ ਜੇਹੀ 'ਸੁਰਤ' ਜਾਂ ਆਤਮਾ ਆਪਣੇ ਵਿਕਾਸ ਲਈ ਕੋਈ ਉਦਮ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਅਣਜਾਣ ਤੇ ਭੁੱਲੜ ਲੋਕ, ਵਿਰੋਧ ਨਾਲ ਦਬਾਉਣਾ ਜਾਂ ਬਦਨਾਮ ਕਰਨਾ ਲੋੜਦੇ ਹਨ, ਤੇ ਉਸ ਰੂਹ ਦੇ ਵਧਣ, ਫੁਲਣ ਤੇ ਪ੍ਰਫੁਲਤ ਹੋਣ ਵਿਚ ਰੋੜੇ ਅਟਕਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਈ ਅਖੌਤੀ ਸਾਧ, ਸੰਤ, ਗੁਰੂ ਭੀ, ਭੋਲੀਆਂ ਰੂਹਾਂ ਨੂੰ ਭੁਲੇਖੇ (misguide) ਤੇ ਭੰਬਲ-ਭੂਸਿਆਂ ਵਿਚ ਪਾ ਕੇ ਜਗਿਆਸੂਆਂ ਦਾ ਜੀਵਨ ਤਬਾਹ ਕਰ ਦੇਂਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਭੀ ਅਸੀਂ ਆਤਮਿਕ ਪਾਪਾਂ ਦੇ ਦੋਸ਼ੀ ਹੁੰਦੇ ਹਾਂ, ਤੇ ਇਹ ਭੀ ਦੀਰਘ ਆਤਮਿਕ ਪਾਪ ਹਨ।

ਮਾਨਵਤਾ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਸਮਸਿਆਵਾਂ, ਮਨੁੱਖ ਵਲੋਂ ਅਟੱਲ ਰੱਬੀ ਨਿਯਮਾਂ ਅਥਵਾ 'ਹੁਕਮ' ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਤੋਂ ਉਪਜਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਕੁਰਾਹੇ ਪੈ ਜਾਣ ਦੀ ਪਰਵਿਰਤੀ ਹੀ ਉਸ ਨੂੰ ਰੱਬੀ ਚਾਹ ਅਨੁਸਾਰ 'ਆਦਰਸ਼ਕ ਮਨੁੱਖ' ਬਣਨ ਤੋਂ ਵਾਂਝਿਆਂ ਰਖਦੀ ਹੈ।

ਇਹ ਸਾਰੀਆਂ ਨੀਵੀਆਂ ਰੁਚੀਆਂ ਤੋਂ ਉਪਜੇ 'ਪਾਪ' ਮਾਇਆ ਦੇ ਭਰਮ-ਭੁਲਾਵੇ ਵਿਚ 'ਹਉਮੈ' ਤੇ 'ਮੈਂ-ਮੇਰੀ' ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਬਿੰਬ ਜਾਂ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਹਨ।

ਵਿਸ਼ਵ ਵਿਚ ਅਸ਼ਾਂਤੀ ਦਾ ਮੁੱਖ ਕਾਰਣ ਇਹ ਹੀ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ 'ਅਧਿਆਤਮਿਕ' ਨਾਲੋਂ ਵਧੇਰੇ 'ਪਦਾਰਥਿਕ' ਹਾਂ।

ਬੀਰਖਾ, ਦਵੈਤ ਨਫਰਤ ਅਤੇ ਨਿਜ-ਸੁਆਰਥ ਹੀ ਸਮਾਜ ਨੂੰ ਸ਼ਾਂਤੀ ਤੇ ਅਨੰਦ ਤੋਂ ਵਾਂਝਿਆਂ ਰਖਦੇ ਹਨ।

ਮਨੁੱਖ, ਖੁਸ਼ੀ, ਸ਼ਾਂਤੀ, ਖੇਡੇ, ਰਸ ਅਤੇ ਪਿਆਰ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਰੁੱਖਾ-ਸੁੱਖਾ ਜੀਵਨ ਬਤੀਤ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਆਪਣੇ ਆਤਮਿਕ ਵਿਰਸੇ ਤੋਂ ਅਗਿਆਤ ਹੈ, ਅਤੇ ਇਲਾਹੀ ਪਿਆਰ ਮਈ 'ਜੀਵਨ ਰੌ' ਤੋਂ ਟੁੱਟ ਕੇ, ਪ੍ਰੀਤ-ਪਿਆਰ-ਰਸ-ਚਾਉ ਦੀਆਂ ਰੱਬੀ ਦਾਤਾਂ ਤੋਂ ਵਾਂਝਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।

ਜਿਉਂ-ਜਿਉਂ 'ਸਾਧ ਸੰਗਤ' ਅਤੇ 'ਨਾਮ-ਸਿਮਰਨ' ਦੁਆਰਾ ਸਾਡੀਆਂ ਬਿਰਤੀਆਂ ਉਚੀਆਂ ਉਠ ਕੇ ਦੈਵੀ ਹੁੰਦੀਆਂ ਜਾਣਗੀਆਂ ਤੇ 'ਆਤਮਿਕ ਛੋਹ' ਦੁਆਰਾ ਸੂਖਮ ਤੇ ਪ੍ਰਬਲ ਹੁੰਦੀਆਂ ਜਾਣਗੀਆਂ ਤੇ ਅਸੀਂ ਅਥਵਾ 'ਸਾਡਾ ਆਪਾ' ਇਲਾਹੀ ਸੁਖ, ਪ੍ਰੇਮ, ਪਿਆਰ, ਰਸ, ਚਾਓ ਵਾਲਾ ਇਲਾਹੀ 'ਜੀਵਨ ਰੌ' ਦੇ 'ਵਹਾਉ' ਲਈ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਬਣ ਜਾਵੇਗਾ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਾਡਾ ਤਨ, ਮਨ, ਹਿਰਦਾ ਸਾਰੇ 'ਦੈਵੀ-ਗੁਣਾਂ' ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਅਤੇ ਪ੍ਰਗਟਾਵੇ ਦੇ 'ਸਾਧਨ' ਬਣ ਜਾਣਗੇ।

ਗੁਰਬਾਣੀ ਅਨੁਸਾਰ ਕਲਜੁਗ ਵਿਚ ਇਹ ਹੀ 'ਪੁੰਨ' ਹੈ—

ਕਲਿ ਮਹਿ ਏਹੋ ਪੁੰਨੁ ਗੁਣ ਗੋਵਿੰਦ ਗਾਹਿ ॥ (ਪੰਨਾ-962)

ਸਾਡੇ ਤਨ-ਮਨ-ਹਿਰਦੇ ਨੂੰ 'ਆਤਮ-ਪ੍ਰਾਇਣ' ਕਰਕੇ ਨਾਮ ਦੀ ਰੰਗਣ ਚਾੜਨੀ ਇਲਾਹੀ 'ਰਜ਼ਾ' ਅਨੁਸਾਰ ਹੈ ਅਤੇ ਹਰ ਇਕ ਜੀਵ ਦੀ ਪ੍ਰਤਿਗਿਆ ਅਤੇ ਕਰਤੱਵ ਹੈ।

ਜਦ ਸਾਨੂੰ ਕੋਈ ਸਰੀਰਕ ਰੋਗ ਲਗਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਕੋਈ ਓਹੜ-ਪੋਹੜ ਕਰਦੇ ਹਾਂ, ਜਾਂ ਡਾਕਟਰ ਕੋਲ ਭਜਦੇ ਹਾਂ। ਡਾਕਟਰ ਸਾਡੇ ਰੋਗ ਦੀ ਜਾਂਚ (diagnosis) ਕਰਕੇ ਬਿਮਾਰੀ ਅਤੇ ਉਸ ਦਾ ਕਾਰਣ (causation) ਲੱਭਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਲਾਜ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਪਰ ਕਈ ਵਾਰ ਤਪਦਿਕ, ਕੈਂਸਰ, ਕੋਹੜ ਆਦਿ ਮੋਹਲਿਕ ਰੋਗਾਂ ਦਾ ਸਾਨੂੰ ਅਹਿਸਾਸ ਅਤੇ ਪਤਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਮਾੜੀ-ਮੋਟੀ ਤਕਲੀਫ ਨੂੰ ਮਲ-ਦਲ ਕੇ ਸਹਾਰੀ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ, ਜਾਂ ਨੀਮ-ਹਕੀਮਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਜ ਕਰਾ ਕੇ ਡੰਗ ਟਪਾਈ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ। ਜਿਸ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਇਹ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਹਿਜੇ-ਸਹਿਜੇ, ਸਮਾਂ ਪਾ ਕੇ, ਇਹ ਰੋਗ ਦੀਰਘ (serious) ਬਣ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਸੀਂ ਅਪਣੀ ਅਣਗਹਿਲੀ ਕਾਰਣ, ਅਪਣੇ ਸਰੀਰਕ ਰੋਗਾਂ ਨੂੰ ਵਧਾ ਕੇ, ਖਤਰਨਾਕ ਬਣਾ ਲੈਂਦੇ ਹਾਂ ਅਤੇ ਅਪਣੀ ਬੇ-ਪ੍ਰਵਾਹੀ ਕਾਰਣ ਅਤਿਅੰਤ ਦੁਖ-ਕਲੇਸ਼ ਭੋਗਦੇ ਹਾਂ।

ਐਨ ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਾਡੀ 'ਮਾਨਸਿਕ' ਹਾਲਤ ਹੈ—

ਸਾਡੀਆਂ ਨੀਵੀਆਂ ਰੁਚੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਨੀਵੇਂ ਅਤੇ ਭੈੜੇ ਕਰਮ ਜਾਂ ਪਾਪ ਉਪਜਦੇ ਹਨ। ਬਾਹਰਲੀ ਕੁਸੰਗਤ ਦਾ ਅਸਰ ਅਤੇ ਅੰਤਿਸ਼ਕਰਨ ਦੀ ਰੰਗਤ ਦੀ 'ਹਵਾੜ' ਵਿਚੋਂ ਹੀ ਨੀਵੀਆਂ ਰੁਚੀਆਂ ਉਪਜਦੀਆਂ ਹਨ।

ਪਿਛਲੇ ਨੀਵੇਂ ਕਰਮ ਅਤੇ ਖਿਆਲਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਹੀ ਅੰਤਿਸ਼ਕਰਨ ਦੀ ਰੰਗਤ ਬਣਦੀ ਹੈ।

ਮਾਨਸਿਕ 'ਰੰਗਤ' ਜਾਂ ਹਵਾੜ ਜਾਂ ਨੀਵੀਆਂ ਰੁਚੀਆਂ ਨੂੰ ਹੀ ਮਾਨਸਿਕ ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਮਾਨਸਿਕ ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਦਾ ਮੁੱਢ-ਕਾਰਣ ਸਾਡੀ 'ਹਉਮੈ' ਹੀ ਹੈ।

ਮਾਇਆ ਦੇ ਭਰਮ-ਭੁਲਾਵੇ ਦੇ ਹਨੇਰ ਵਿਚੋਂ ਹੀ 'ਹਉਮੈ' ਉਪਜਦੀ ਅਤੇ ਪਲਦੀ ਹੈ।

ਮਾਇਆ ਦੇ ਭਰਮ-ਭੁਲਾਵੇ ਦੇ 'ਹਨੇਰ' ਵਿਚ ਹੀ ਨੀਵੀਆਂ ਰੁਚੀਆਂ ਉਪਜਦੀਆਂ ਤੇ ਪਰਵਿਰਤ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ।

ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੀ 'ਗੈਰ-ਹਾਜ਼ਰੀ' ਜਾਂ 'ਭੁੱਲ' ਤੋਂ ਹੀ ਮਾਇਆ ਦਾ ਭਰਮ ਉਪਜਦਾ ਹੈ।

ਜਿਥੇ ਇਲਾਹੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੈ ਉਥੇ ਮਾਇਕੀ 'ਭਰਮ ਦਾ ਹਨੇਰ' ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਸਕਦਾ।

'ਪ੍ਰਕਾਸ਼' ਅਤੇ 'ਹਨੇਰਾ' ਇਕੋ ਵਕਤ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੇ।

ਹਨੇਰਾ, ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦੀ 'ਗੈਰ ਹਾਜ਼ਰੀ' ਜਾਂ 'ਅਣਹੋਂਦ' ਦਾ ਹੀ ਨਾਮ ਹੈ।

ਜਬ ਹਮ ਹੋਤੇ ਤਬ ਤੂ ਨਾਹੀ ਅਬ ਤੂਹੀ ਮੈ ਨਾਹੀ ॥ (ਪੰਨਾ-657)

ਉਪਰਲੀ ਵਿਚਾਰ ਤੋਂ ਸਪਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੀ 'ਭੁੱਲ' ਹੀ ਸਾਡੇ ਸਾਰੇ ਮਾਨਸਿਕ ਰੋਗਾਂ ਦਾ ਮੁੱਢਲਾ ਕਾਰਣ ਹੈ।

ਪਰਮੇਸਰ ਤੇ ਭੁਲਿਆਂ ਵਿਆਪਨਿ ਸਭੇ ਰੋਗ ॥

ਵੇਮੁਖ ਹੋਏ ਰਾਮ ਤੇ ਲਗਨਿ ਜਨਮ ਵਿਜੋਗ ॥ (ਪੰਨਾ-135)

ਜਦ ਸਾਡਾ ਮਨ 'ਬੀਮਾਰ' ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਦਾ ਅਸਰ ਸਰੀਰ ਉਤੇ ਪੈਣਾ ਅਵੱਸ਼ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਦੀਰਘ ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਦਾ ਮੁੱਢਲਾ ਕਾਰਣ, ਸਾਡੇ 'ਮਾਨਸਿਕ ਰੋਗ' ਹੀ ਹਨ।

ਏਸੇ ਕਰਕੇ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨੇ ਲਫਜ਼ 'ਰੋਗ' ਦੇ ਮੂਹਰੇ 'ਸਭੇ' ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਣ ਲਾ ਕੇ ਇਹ ਗੱਲ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਕਰਾਈ ਹੈ ਕਿ ਪਰਮੇਸਰ ਨੂੰ ਭੁੱਲਣ ਨਾਲ ਹੀ ਸਾਰੇ ਸਰੀਰਕ ਅਤੇ ਮਾਨਸਿਕ ਰੋਗ ਲਗਦੇ ਹਨ।

ਬੀਮਾਰ ਮਨ ਵਿਚੋਂ ਮੈਲੀਆਂ ਤੇ ਨੀਵੀਆਂ ਰੁਚੀਆਂ ਉਪਜਦੀਆਂ ਹਨ।

ਮਾੜੇ ਖਿਆਲਾਂ ਤੋਂ ਮਾੜੇ ਕਰਮ ਜਾਂ ਪਾਪ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

ਨੀਵੀਆਂ ਰੁਚੀਆਂ ਤੋਂ ਮਾੜੇ ਖਿਆਲ ਉਪਜਦੇ ਹਨ।

‘ਜੋ ਮੈ ਕੀਆ ਸੋ ਮੈ ਪਾਇਆ’ ਦੇ ਇਲਾਹੀ ਅਸੂਲ ਅਨੁਸਾਰ ਮਾੜੇ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਦੁਖ, ਕਲੇਸ਼ ਆਦਿ ਭੁਗਤਣੇ ਪੈਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਅਪਣੇ ਪਾਪਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਹੀ ਅਸੀਂ ਜਮਾਂ ਦੇ ਵਸ ਪੈਂਦੇ ਹਾਂ।

ਦੂਜੇ ਲਫਜ਼ਾਂ ਵਿਚ ਸਾਡੇ —

ਮਾੜੇ ਖਿਆਲ
ਨੀਵੀਆਂ ਰੁਚੀਆਂ
ਮੈਲਾ ਮਨ
ਮੈਲਾ ਅੰਤਿਸ਼ਕਰਨ
ਮਾੜੇ ਕਰਮ
ਪਾਪ
ਜਮ-ਜੇਵੜੀ
ਜਮਾਂ ਦੀ ਸਜ਼ਾ
ਮਾਨਸਿਕ ਬੀਮਾਰੀਆਂ
ਸਰੀਰਕ ਬੀਮਾਰੀਆਂ
ਦੁਖ-ਕਲੇਸ਼
ਨਰਕ

ਆਦਿ ਹਾਲਤਾਂ, ਤ੍ਰੈ-ਗੁਣੀ ਮੰਡਲ ਦੀ ਗੰਧਲੀ ਤੇ ਜ਼ਹਿਰੀਲੀ ਮਾਨਸਿਕ ਰੰਗਤ ਅਥਵਾ ਹਵਾੜ (vicious circle) ਤੋਂ ਹੀ ਉਪਜਦੀਆਂ ਹਨ, ਜਿਸ ਦਾ ਮੁੱਢਲਾ ਕਾਰਣ (root cause) ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ‘ਭੁਲਣਾ’ ਹੀ ਹੈ।

ਇਸ ਭੁੱਲ ਵਿਚੋਂ ਹੀ ‘ਹਉਮੈ’ ਉਤਪੰਨ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਹਉਮੈ ਦੇ ਭਰਮ-ਭੁਲਾਵੇ ਦੇ ਹਨੇਰ (darkness of illusive ego) ਵਿਚ ਹੀ ਇਹ ਸਾਰਾ ਤ੍ਰੈ-ਗੁਣੀ ਮਾਇਕੀ ‘ਚੱਕਰ’ ਉਪਜਦਾ, ਪਲਦਾ ਅਤੇ ਵਰਤਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿ ਹਨੇਰ ਕੋਠੜੀ ਜਾਂ ਗੁਫਾ ਵਿਚ ਸੱਪ, ਠੂੰਹੇ, ਮੱਛਰ ਆਦਿ ਉਪਜਦੇ, ਪਲਦੇ ਅਤੇ ਪ੍ਰਵਿਰਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

ਦੁਖੁ ਤਦੇ ਜਾ ਵਿਸਰਿ ਜਾਵੈ ॥

ਭੁਖ ਵਿਆਪੈ ਬਹੁ ਬਿਧਿ ਯਾਵੈ ॥ (ਪੰਨਾ-98)

ਤੂੰ ਵਿਸਰਹਿ ਤਾਂ ਸਭੁ ਕੋ ਲਾਗੂ ਚੀਤਿ ਆਵਹਿ ਤਾਂ ਸੇਵਾ ॥ (ਪੰ.-383)

ਇਸ ਜ਼ਮਾਨੇ ਵਿਚ, ਸਾਡੇ ਮਨ ਬਹੁਤ ਰੋਗੀ ਹੋ ਗਏ ਹਨ, ਜਿਸ ਕਾਰਣ ਸਰੀਰਕ

ਰੋਗ ਭੀ ਬਹੁਤ ਵੱਧ ਗਏ ਹਨ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਰੋਗਾਂ ਦੇ ਇਲਾਜ ਲਈ ਬੇਅੰਤ ਨੁਸਖੇ, ਟੀਕੇ, ਦਵਾਈਆਂ ਪ੍ਰਚਲਤ ਹਨ ਅਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਡਾਕਟਰ, ਹਕੀਮ, ਹਸਪਤਾਲ ਭੀ ਬੇਅੰਤ ਵੱਧ ਗਏ ਹਨ। ਏਥੋਂ ਤਾਈਂ ਕਿ ਹਰ ਇਕ ਬੀਮਾਰੀ ਦੇ ਖਾਸ ਡਾਕਟਰ (specialist) ਬਣ ਗਏ ਹਨ।

ਅਸੀਂ ਭੀ ਇਤਨੇ ਚੌਕੰਨੇ (alert) ਹੋ ਗਏ ਹਾਂ ਕਿ ਮਾੜਾ ਜਿਹਾ ਦਰਦ ਜਾਂ ਬੁਖਾਰ ਹੁੰਦਿਆਂ ਹੀ ਝੱਟ ਡਾਕਟਰ ਕੋਲ ਭਜਦੇ ਹਾਂ ਅਤੇ ਚੰਗੇ ਤੋਂ ਚੰਗਾ ਟੀਕਾ ਲਾਉਣ ਲਈ ਕਹਿੰਦੇ ਹਾਂ। ਟੀਕਿਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਗੋਲੀਆਂ ਭੀ ਦਿੱਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਖਾਂਦਿਆਂ ਅੱਕ ਜਾਈਦਾ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਟੀਕਿਆਂ ਅਤੇ ਗੋਲੀਆਂ ਨਾਲ ਜੇ ਇਕ ਪਾਸੇ ਕੋਈ ਇਲਾਮਤ ਘਟਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਹੋਰ ਇਲਾਮਤਾਂ (side effect) ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ਜਾਂ ਓਪਰੇਸ਼ਨ ਕਰਾਉਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ।

ਇਉਂ ਸਾਡੇ ਸਰੀਰ ਅੰਦਰ ਬੀਮਾਰੀਆ ਦਾ ਚੱਕਰ (vicious circle) ਚਲਦਾ ਹੀ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਜਦ ਤਾਈਂ ਮੌਤ ਸਾਡਾ ਛੁਟਕਾਰਾ ਨਹੀਂ ਕਰਾਉਂਦੀ।

ਏਸੇ ਕਰਕੇ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨੇ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ —

ਜੋ ਜੋ ਦੀਸੈ ਸੋ ਸੋ ਰੋਗੀ ॥

ਰੋਗ ਰਹਿਤ ਮੇਰਾ ਸਤਿਗੁਰ ਜੋਗੀ ॥

(ਪੰਨਾ-1140)

ਕਿਉਂਕਿ ਜੇ ਕੋਈ ਸਰੀਰਕ ਰੋਗ ਤੋਂ ਬੱਚਿਆ ਭੀ ਹੈ ਤਾਂ ‘ਮਾਨਸਿਕ ਰੋਗ’ ਤਾਂ ਸਭਨਾਂ ਨੂੰ ਲੱਗੇ ਹੋਏ ਹਨ।

ਇਹ ਇਕ ਦੀਰਘ ਸਮਸਿਆ (serious problem) ਹੈ ਕਿ ਬਾਵਜੂਦ ਚਿਕਿਤਸਾ ਵਿਗਿਆਨ (medical science) ਦੀ ਇਤਨੀ ਤਰੱਕੀ ਅਤੇ ਬੇਅੰਤ ਇਲਾਜ ਦੇ ਸਾਧਨਾਂ ਦੇ, ਸਾਡੀ ਸਮੁੱਚੀ ਸਿਹਤ ਦਾ ਪੱਧਰ, ਪਿਛਲੇ ਜ਼ਮਾਨੇ ਨਾਲੋਂ ਬਹੁਤ ਗਿਰ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਸ਼ੇ ਦੀ ਬੜੀ ਡੂੰਘੀ ਅਤੇ ਦੀਰਘ ਵਿਚਾਰ ਅਤੇ ਘੋਖ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ।

ਪੁਰਾਣੇ ਜ਼ਮਾਨੇ ਵਿਚ ਲੋਕ ਸਿੱਧੇ-ਸਾਦੇ, ਭੋਲੇ-ਭਾਲੇ, ਦੈਵੀ ਰੁਚੀਆਂ ਵਾਲੇ ਹੁੰਦੇ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਨ ਨਿਰਮਲ, ਨਿਰਛਲ, ਨਰੋਏ, ਸੇਵਾ ਭਾਵ ਅਤੇ ਧਾਰਮਿਕ ਸ਼ਰਧਾ ਭਾਵਨੀ ਵਾਲੇ ਹੁੰਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਉਹ ਕੁਦਰਤ ਅਨੁਸਾਰ ਸਾਦਾ ਅਤੇ ਨਿਰਛਲ ਜੀਵਨ ਬਤੀਤ ਕਰਦੇ ਸਨ, ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਾਨਸਿਕ ਅਤੇ ਸਰੀਰਕ ਰੋਗ ਘਟ ਹੀ ਲਗਦੇ ਸਨ।

ਜਿਉਂ-ਜਿਉਂ ਵਿਦਿਅਕ ਅਤੇ ਵਿਗਿਆਨਕ ਤਰੱਕੀ ਹੁੰਦੀ ਗਈ, ਸਾਡੀ ਸਭਿਅਤਾ (civilization) ਵਿਚ ਪਰਿਵਰਤਨ ਆਉਂਦਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਸਾਡੇ —

ਖਿਆਲ

ਸੋਚਣੀ

ਚਿਤਵਨੀ

ਰੁਚੀਆਂ
 ਰੀਝਾਂ
 ਗਿਆਨ
 ਕਰਮ
 ਧਰਮ
 ਕਹਿਣੀ
 ਰਹਿਣੀ-ਬਹਿਣੀ

ਆਦਿ ਸਾਡੇ ਜੀਵਨ ਦੇ ਹਰ ਪਹਿਲੂ ਵਿਚ ਕਰਾਂਤੀ ਆਉਂਦੀ ਗਈ ਅਤੇ ਸਾਡੇ ਹਉਮੈ ਦੇ ਭਰਮ-ਭੁਲਾਵੇ ਦੇ 'ਹਨੇਰ' ਦੁਆਰਾ ਜੀਵਨ ਦਾ ਗਿਆਨ ਅਤੇ ਕਦਰਾਂ-ਕੀਮਤਾਂ ਬਦਲਦੀਆਂ ਗਈਆਂ।

ਜਿਸ ਕਾਰਣ ਸਾਡੇ ਜੀਵਨ ਵਿਚ—

ਖੁਦਗਰਜ਼ੀ
 ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ
 ਕਾਮ
 ਕ੍ਰੋਧ
 ਲੋਭ
 ਮੋਹ
 ਹੰਕਾਰ
 ਈਰਖਾ
 ਦਵੈਤ
 ਵੈਰ
 ਵਿਰੋਧ
 ਝਗੜੇ
 ਲੜਾਈਆਂ

ਆਦਿ, ਨੀਵੇਂ ਮਾਇਕੀ ਅਉਗੁਣ ਵਧਦੇ ਗਏ, ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਮਾਨਸਿਕ ਅਤੇ ਸਰੀਰਕ ਤੌਰ ਤੇ 'ਰੋਗੀ' ਹੁੰਦੇ ਗਏ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਾਡੇ ਵਿਚੋਂ 'ਦੈਵੀ ਗੁਣ' ਘਟਦੇ ਗਏ ਅਤੇ 'ਅਸੁਰੀ ਅਉਗੁਣ' ਵਧਦੇ ਤੇ ਤੀਬਰ ਹੁੰਦੇ ਗਏ। ਜਿਸ ਕਾਰਣ ਸਾਡਾ ਮਨ, ਬੁੱਧੀ, ਚਿਤ, ਅੰਤਿਸ਼ਕਰਨ ਆਦਿ ਮੈਲੇ, ਗੰਧਲੇ ਹੋ ਗਏ ਅਤੇ ਖੁਦਗਰਜ਼ੀ, ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ, ਹੰਕਾਰ, ਈਰਖਾ, ਦਵੈਤ ਆਦਿ ਨਾਲ ਸਾਡਾ ਜੀਵਨ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰੀ (corrupt) ਹੁੰਦਾ ਗਿਆ। ਇਸ ਮਾਨਸਿਕ ਰੋਗ ਦਾ ਅਸਰ ਸਾਡੇ ਸਰੀਰ ਤੇ ਅਵੱਸ਼ ਪੈਣਾ ਸੀ, ਜਿਸ ਕਾਰਣ ਸਰੀਰਾਂ ਦੇ ਰੋਗ ਭੀ ਵਧਦੇ ਗਏ। ਜਿਸ ਦਾ ਸਬੂਤ ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਪ੍ਰਤੱਖ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਮੈਲੇ ਅਤੇ ਰੋਗੀ ਮਨ ਵਿਚੋਂ ਨੀਵੀਆਂ ਰੁਚੀਆਂ ਤੇ ਨੀਵੇਂ ਕਰਮ ਹੀ ਉਪਜਦੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਕਾਰਣ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਖੁਦਗਰਜ਼ੀ, ਵੈਰ-ਵਿਰੋਧ, ਈਰਖਾ-ਦਵੈਤ, ਲੁੱਟ-ਖਸ਼ੁੱਟ, ਖੋਹਾ-ਖੋਹੀ ਅਤੇ ਅਸ਼ਾਂਤੀ ਵਧ ਰਹੀ ਹੈ ਅਤੇ ਧੋਖਾ ਬੇਈਮਾਨੀ, ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰੀ ਦਾ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਹਰ ਪਾਸੇ ਬੋਲ-ਬਾਲਾ ਹੈ। ਦੂਜੇ ਲਫੜਾਂ ਵਿਚ ਸਮੁੱਚੀ ਇਨਸਾਨੀਅਤ ਦੇ ਰਗੋ-ਰੇਸ਼ੇ ਵਿਚ ਮਾਨਸਿਕ ਗਿਲਾਨੀ ਦਾ 'ਜ਼ਹਿਰ' (vicious poison of corruption) ਧਸ, ਵਸ, ਰਸ ਚੁੱਕਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ 'ਛੂਤ' ਦੀ ਮਾਰੂ ਬੀਮਾਰੀ (mortal epidemic) ਫੈਲ ਗਈ ਹੈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਝਗੜੇ, ਲੜਾਈਆਂ, ਅਸ਼ਾਂਤੀ ਸਾਰੇ ਵਿਸ਼ਵ ਵਿਚ ਵਧਦੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ।

ਇਸ ਮਾਨਸਿਕ ਗਿਲਾਨੀ ਦੀ 'ਬਦਬੋ' ਜਾਂ 'ਹਵਾੜ' ਸਾਡੇ —

ਹਿਰਦਿਆਂ

ਮਨਾਂ

ਅੰਤਿਸ਼ਕਰਨ

ਭਾਈਚਾਰੇ

ਕੌਮਾਂ

ਦੇਸ਼ਾਂ

ਮਜ਼ਹਬਾਂ

ਨੌਕਰਸ਼ਾਹੀ

ਮਹਿਕਮਿਆਂ

ਸਰਕਾਰਾਂ

ਧਾਰਮਿਕ ਅਸਥਾਨਾਂ

ਵਿਸ਼ਵ

ਦੇ 'ਰਗੋ-ਰੇਸ਼ੇ' ਵਿਚ ਸਮਾ ਗਈ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਸਾਡੇ ਜੀਵਨ ਦੇ ਹਰ ਪਹਿਲੂ ਵਿਚ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਦੁਨਿਆਵੀ ਪੱਧਰ ਤੇ ਯੂ. ਐਨ. ਓ. (U.N.O.) ਵਰਗੀਆਂ ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ ਵਿਸ਼ਵ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਭੀ ਇਸ 'ਗਿਲਾਨੀ' ਨੂੰ ਹਟਾਉਣ ਜਾਂ ਘਟਾਉਣ ਵਿਚ ਨਾਕਾਮਯਾਬ ਰਹੀਆਂ ਹਨ।

ਧਰਮ ਅਤੇ ਧਰਮ ਅਸਥਾਨ ਭੀ ਇਸ ਜ਼ਹਿਰੀਲੀ ਮਾਇਕੀ ਗਿਲਾਨੀ ਦੇ 'ਅਸਰ' ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਬਚ ਸਕੇ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਉਤੇ ਇਨਸਾਨ ਨੂੰ ਬੜੀਆਂ ਆਸਾਂ ਸਨ ਕਿ ਇਸ ਮਾਰੂ ਮਾਨਸਿਕ ਬੀਮਾਰੀ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਜਾਂ 'ਠੱਲ੍ਹ' ਪਾਉਣਗੀਆਂ। ਅਫਸੋਸ ਅਤੇ ਦੁਖਦਾਈ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਇਹੋ ਜਿਹੀਆਂ ਉਚੇ-ਸੁੱਚੇ 'ਮਿਆਰ' ਦੀਆਂ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਨੂੰ ਭੀ ਇਸ ਮਾਨਸਿਕ

ਗਿਲਾਨੀ ਦੀ 'ਲਾਗ' (infection) ਲੱਗ ਰਹੀ ਹੈ।

ਇਸ ਦਾ ਪ੍ਰਤੱਖ ਸਬੂਤ ਹੈ ਕਿ ਜਿਉਂ-ਜਿਉਂ ਯੂ. ਐਨ. ਓ. (U.N.O.) ਦੀਆਂ ਕਮੇਟੀਆਂ ਵੱਧਦੀਆਂ ਗਈਆਂ ਅਤੇ ਧਰਮ ਅਸਥਾਨ ਤੋਂ ਧਰਮ ਪ੍ਰਚਾਰ ਵਧ ਰਹੇ ਹਨ, ਉਸੇ ਲਿਹਾਜ਼ ਨਾਲ (in proportion) ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਗਿਲਾਨੀ (corruption) ਵੀ ਵਧਦੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ, ਅਤੇ ਨਾਲ ਹੀ 'ਪਾਪ', ਅਤਿਆਚਾਰ, ਜ਼ੁਲਮ, ਅਸ਼ਾਂਤੀ ਭੀ ਵਧਦੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ।

‘ਮਰਜ਼ ਬੜਤੀ ਗਈ ਜਿਉਂ-ਜਿਉਂ ਦਵਾ ਕੀ’

ਸਾਡੀ ਗਿਲਾਨੀ ਦੀ ਤਸਵੀਰ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਇਉਂ ਖਿੱਚੀ ਗਈ ਹੈ —

ਕਲਿ ਕਾਤੀ ਰਾਜੇ ਕਾਸਾਈ ਧਰਮੁ ਪੰਖ ਕਰਿ ਉਡਰਿਆ ॥

ਕੂੜੁ ਅਮਾਵਸ ਸਚੁ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦੀਸੈ ਨਾਹੀ ਕਹ ਚੜਿਆ ॥ (ਪੰਨਾ-145)

ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਭੀ ਇਸ ਗਿਲਾਨੀ ਉਤੇ ਇਉਂ ਟਕੋਰ ਮਾਰੀ ਹੈ —

ਕਲਿ ਆਏ ਕੂਤੇ ਮੁਹੀ ਖਾਜੁ ਹੋਇਆ ਮੁਰਦਾਰ ਗੁਸਾਈ।

ਰਾਜੇ ਪਾਪ ਕਮਾਵਦੇ ਉਲਟੀ ਵਾੜ ਖੇਤ ਕਉ ਖਾਈ।

ਪਰਜਾ ਅੰਧੀ ਗਿਆਨ ਬਿਨੁ ਕੂੜੁ ਕੁਸਤਿ ਮੁਖਹੁ ਆਲਾਈ।

ਚੇਲੇ ਸਾਜ ਵਜਾਇਦੇ ਨਚਨਿ ਗੁਰੁ ਬਹੁਤੁ ਬਿਧਿ ਭਾਈ।

ਚੇਲੇ ਬੈਠਨਿ ਘਰਾਂ ਵਿਚਿ ਗੁਰ ਉਠਿ ਘਰੀ ਤਿਨਾੜੇ ਜਾਈ।

ਕਾਜੀ ਹੋਏ ਰਿਸਵਤੀ ਵਢੀ ਲੈ ਕੇ ਹਕ ਗਵਾਈ।

ਇਸਤ੍ਰੀ ਪੁਰਖੈ ਦਾਮ ਹਿਤ ਭਾਵੈ ਆਇ ਕਿਥਾਉ ਜਾਈ।

ਵਰਤਿਆ ਪਾਪ ਸਭਸ ਜਗ ਮਾਂਹੀ ॥ (ਵਾ. ਭਾ. ਗੁ. 1/30)

ਅਜ ਕਲ ਇਹ 'ਮਾਨਸਿਕ ਗਿਲਾਨੀ' ਪਹਿਲਾਂ ਨਾਲੋਂ ਕਈ ਗੁਣਾਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਵਧ ਗਈ ਹੈ ਅਤੇ ਸਾਡੇ ਜੀਵਨ ਦੇ 'ਰਗੋ-ਰੋਜ਼ੇ' ਵਿਚ ਰਚ-ਮਿਚ ਗਈ ਹੈ ਅਤੇ ਲਾ-ਇਲਾਜ ਭਾਸਦੀ ਹੈ।

ਇਨਸਾਨੀਅਤ ਦੀ ਇਸ ਭਿਆਨਕ ਅਤੇ ਦੁਖਦਾਈ ਅਧੋਗਤੀ (human tragedy) ਦੇ ਕਾਰਣ ਅਤੇ ਇਲਾਜ ਦੀ ਬਾਬਤ ਦੀਰਘ ਵਿਚਾਰ ਅਤੇ ਖੋਜ ਕਰਨ ਦੀ ਅਤਿਅੰਤ ਲੋੜ ਹੈ।

ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੀ ਰੋਸ਼ਨੀ ਵਿਚ ਇਸ ਜ਼ਰੂਰੀ ਅਤੇ ਦੀਰਘ (important and serious problem) ਵਿਸ਼ੇ ਦੀ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਦਾ ਉਦਮ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ —

ਜਦ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਕੋਈ ਤਕਲੀਫ਼ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਫੌਰਨ ਉਸ ਦਾ ਓਹੜ-ਪੋਹੜ ਕਰਦੇ ਹਾਂ, ਜਾਂ ਡਾਕਟਰ ਕੋਲ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ ਅਤੇ ਜਦ ਤਾਈਂ ਤਕਲੀਫ਼ ਦੂਰ ਨਾ ਹੋਵੇ ਇਲਾਜ ਕਰਵਾਉਂਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਾਂ ਅਤੇ ਲੋੜੀਂਦੇ ਪਰਹੇਜ਼ ਭੀ ਰਖਦੇ ਹਾਂ।

ਮਾਨਸਿਕ ਤੌਰ ਤੇ ਅਸੀਂ ਕਈ ਜਨਮਾਂ ਤੋਂ ਬੀਮਾਰ ਹਾਂ ਅਤੇ ਮਾਨਸਿਕ ਗਿਲਾਨੀ ਨਾਲ 'ਲਥ-ਪਥ' ਹੋ ਕੇ ਅਤਿਅੰਤ ਦੁਖੀ ਹੋ ਰਹੇ ਹਾਂ ਅਤੇ 'ਹਾਏ- ਹਾਏ' ਕਰਕੇ ਵਿਰਲਾਪ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ।

ਪਲਚਿ ਪਲਚਿ ਸਗਲੀ ਮੁਈ ਝੂਠੇ ਧੰਧੈ ਮੋਹੁ ॥ (ਪੰਨਾ-133)

ਜਨਮ ਜਨਮ ਕੀ ਇਸੁ ਮਨ ਕਉ ਮਲੁ ਲਾਗੀ ਕਾਲਾ ਹੋਆ ਸਿਆਹੁ ॥
ਖੰਨਲੀ ਧੋਤੀ ਉਜਲੀ ਨ ਹੋਵਈ ਜੇ ਸਉ ਧੋਵਣਿ ਪਾਹੁ ॥ (ਪੰਨਾ-651)

ਜਿਨੀ ਨਾਮੁ ਵਿਸਾਰਿਆ ਬਹੁ ਕਰਮ ਕਮਾਵਹਿ ਹੋਰਿ ॥
ਨਾਨਕ ਜਮਪੁਰਿ ਬਧੇ ਮਾਰੀਅਹਿ ਜਿਉ ਸੰਨੀ ਉਪਰਿ ਚੋਰ ॥ (ਪੰ.-1247)

ਪਾਪੀ ਕਰਮ ਕਮਾਵਦੇ ਕਰਦੇ ਹਾਏ ਹਾਇ ॥
ਨਾਨਕ ਜਿਉ ਮਥਨਿ ਮਾਧਾਣੀਆ ਤਿਉ ਮਥੇ ਧ੍ਮਰਾਇ ॥ (ਪੰਨਾ-1425)

ਹੈਰਾਨੀ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਹੋ ਜਿਹੀ ਗਿਲਾਨੀ ਵਾਲੇ ਜੀਵਨ ਦੇ ਹਰ ਪਹਿਲੂ ਵਿਚ ਭਾਂਤ-ਭਾਂਤ ਦੇ ਅਤਿਅੰਤ ਦੁਖਦਾਈ ਮਾਨਸਿਕ ਅਤੇ ਸਰੀਰਕ ਰੋਗ ਭੁਗਤਦਿਆਂ ਅਤੇ 'ਹਾਏ-ਹਾਏ' ਕਰਨ ਦੇ 'ਬਾਵਜੂਦ', ਸਾਨੂੰ ਆਪਣੀ ਦੀਰਘ ਤਰਸਯੋਗ, ਦੁਖਦਾਈ ਅਧੋਗਤੀ ਦਾ—

ਅਹਿਸਾਸ ਹੀ ਨਹੀਂ
ਖਿਆਲ ਹੀ ਨਹੀਂ
ਸਮਝ ਹੀ ਨਹੀਂ
ਖੋਜ ਹੀ ਨਹੀਂ

ਅਤੇ ਐਸੀ 'ਜ਼ਹਿਰੀਲੀ ਗਿਲਾਨੀ' ਤੋਂ ਬਚਣ ਦਾ ਕੋਈ—

ਓਹੜ-ਪੋਹੜ
ਸਾਧਨ
ਉਦਮ
ਇਲਾਜ

ਤਾਂ ਕੀ ਕਰਨਾ ਸੀ—

ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ 'ਗਿਲਾਨੀ' ਦੇ ਮੁੱਢਲੇ ਕਾਰਨਾਂ (root causes) ਨੂੰ—

ਜਾਨਣ
ਸਮਝਣ
ਵਿਚਾਰਨ
ਪਹਿਚਾਨਣ
ਬੁੱਝਣ
ਖੋਜਣ

ਦੀ ਲੋੜ ਭੀ ਨਹੀਂ ਭਾਸਦੀ।

ਯਾਦ ਰਖਣ ਵਾਲੀਆਂ ਜ਼ਰੂਰੀ ਗੱਲਾਂ ਇਹ ਹਨ —

1. ਦੀਰਘ ਖਤਰਨਾਕ ਸਰੀਰਕ ਬੀਮਾਰੀਆਂ ਤਪਦਿਕ, ਕੋਹੜ, ਕੈਂਸਰ ਆਦਿ ਤਾਂ 'ਮੌਤ' ਅਥਵਾ 'ਸਰੀਰ ਛੱਡਣ' ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਲਹਿ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ।
2. ਪਰ ਨੀਵੀਆਂ ਰੁਚੀਆਂ ਅਤੇ ਮਾਨਸਿਕ ਗਿਲਾਨੀ ਦੀਆਂ ਬੀਮਾਰੀਆਂ ਤਾਂ ਮੌਤ ਦੇ ਮਗਰੋਂ ਭੀ, 'ਜੀਵ' ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ।
3. ਇਹ ਮਾਨਸਿਕ ਬੀਮਾਰੀਆਂ ਅਗਲਿਆਂ ਜਨਮਾਂ ਵਿੱਚ ਭੀ 'ਸੂਦ- ਦਰ-ਸੂਦ' (cumulative compound interest) ਵਾਂਗ ਤੀਬਰ ਹੁੰਦੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ 'ਸਹੇੜੇ' ਹੋਏ ਪਾਪਾਂ ਦੇ ਅਸਰ ਹੇਠ 'ਕਰਮ-ਬੱਧ' ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ।
4. ਸ਼ਾਹੂਕਾਰਾਂ ਦੇ ਖਾਤੇ ਵਾਂਗ, ਸਾਡੇ ਕਰਮਾਂ ਅਥਵਾ ਪਾਪਾਂ ਦਾ 'ਖਾਤਾ' ਜਾਂ ਲੇਖਾ ਜਨਮਾਂ ਤਾਂਈਂ 'ਬੇ-ਬਾਕ' (clear) ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਜਿਸ ਕਾਰਣ 'ਜਮ-ਜੇ ਵਰੀ' ਦੀ ਗੁਲਾਮੀ ਸਾਡੇ ਗਲੋਂ ਨਹੀਂ ਲਹਿਦੀ।
5. ਇਸ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਜੇ ਕੋਈ ਪਾਠ, ਪੂਜਾ, ਕਰਮ-ਕਾਂਡ ਆਦਿ ਸਾਧਨ ਕਰਦੇ ਭੀ ਹਾਂ ਤਾਂ ਉਸ ਦਾ ਮਾੜਾ ਮੋਟਾ 'ਫਲ' ਪਿਛਲੇ ਘੋਰ 'ਪਾਪਾਂ' ਦੇ 'ਸੂਦ' ਵਿਚ ਕਟਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਾਡਾ ਲੇਖਾ ਨਹੀਂ ਨਿਬੜਦਾ।

ਕਰਮ ਧਰਮ ਪਾਖੰਡ ਜੋ ਦੀਸਹਿ

ਤਿਨ ਜਮੁ ਜਾਗਾਤੀ ਲੂਟੈ ॥

(ਪੰਨਾ-747)

ਪੁੰਨ ਦਾਨੁ ਜੋ ਬੀਜਦੇ ਸਭ ਧਰਮਰਾਇ ਕੈ ਜਾਈ ॥

(ਪੰਨਾ-1414)

6. ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਨਮਾਂ-ਜਨਮਾਂ ਦੇ ਪਾਪਾਂ ਦੀ ਗਿਲਾਨੀ ਨਾਲ ਸਾਡਾ ਮਨ ਅਤੇ ਅੰਤਿਸ਼ਕਰਨ 'ਮਨੂਰ' ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਗੰਦਗੀ ਦੇ ਕੀੜਿਆਂ ਵਾਂਗ ਇਸ ਗਿਲਾਨੀ ਵਾਲੇ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਹੀ 'ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਜਾਂ ਢੀਠ' (immune) ਹੋ ਕੇ, ਤ੍ਰੈ-ਗੁਣੀ ਮਾਇਕੀ ਮੰਡਲ ਦੇ 'ਅਥਾਹ ਬਿਖਮ ਸਾਗਰ', 'ਅੰਧ ਘੋਰ' ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਗੋਤੇ ਖਾਂਦੇ ਹਾਂ।

ਪਲਚਿ ਪਲਚਿ ਸਗਲੀ ਮੁਈ ਝੂਠੈ ਧੰਧੈ ਮੋਹੁ ॥

(ਪੰਨਾ-133)

ਜੁਗਾਂ-ਜੁਗਾਂਤਰਾਂ ਤੋਂ ਗੁਰੂ, ਅਵਤਾਰ, ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀਆਂ ਸ਼ਖਸੀ ਜੀਵਨੀਆਂ ਅਤੇ ਬਾਣੀਆਂ ਰਾਹੀਂ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਆਤਮਿਕ ਗਿਲਾਨੀ ਤੋਂ ਬਚਣ ਲਈ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੁਆਰਾ ਸਮਝਾਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਤਾੜਨਾ ਕੀਤੀ ਹੈ।

ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨੇ ਭੀ ਸਾਨੂੰ ਆਪਣੀ ਇਲਾਹੀ ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਇਉਂ ਤਾੜਨਾ ਕੀਤੀ ਹੈ।

ਕੋਟਿ ਬਿਘਨ ਤਿਸੁ ਲਾਗਤੇ ਜਿਸ ਨੋ ਵਿਸਰੈ ਨਾਉ ॥

ਨਾਨਕ ਅਨਦਿਨੁ ਬਿਲਪਤੇ ਜਿਉ ਸੁੰਵੈ ਘਰਿ ਕਾਉ ॥ (ਪੰਨਾ-522)

ਅਨਕਾਏ ਰਾਤੜਿਆ ਵਾਟ ਦੁਹੇਲੀ ਰਾਮ ॥

ਪਾਪ ਕਮਾਵਦਿਆ ਤੇਰਾ ਕੋਈ ਨ ਬੇਲੀ ਰਾਮ ॥

ਕੋਈ ਨ ਬੇਲੀ ਹੋਈ ਤੇਰਾ ਸਦਾ ਪਛੋਤਾਵਹੇ ॥

ਗੁਨ ਗੁਪਾਲ ਨ ਜਪਹਿ ਰਸਨਾ ਫਿਰਿ ਕਦਹੁ ਸੇ ਦਿਹ ਆਵਹੇ ॥ (ਪੰਨਾ-546)

ਮਨ ਰੇ ਸੰਸਾਰੁ ਅੰਧ ਗਹੇਰਾ ॥

ਚਹੁ ਦਿਸ ਪਸਰਿਓ ਹੈ ਜਮ ਜੇਵਰਾ ॥ (ਪੰਨਾ-654)

ਮਨ ਮੇਰੇ ਭੂਲੇ ਕਪਟੁ ਨ ਕੀਜੈ ॥

ਅੰਤਿ ਨਿਬੇਰਾ ਤੇਰੇ ਜੀਅ ਪਹਿ ਲੀਜੈ ॥ (ਪੰਨਾ-656)

ਪਾਪ ਕਰੇਦੜ ਸਰਪਰ ਮੁਠੇ ॥ ਅਜਰਾਈਲਿ ਫੜੇ ਫੜਿ ਕੁਠੇ ॥

ਦੋਜਕਿ ਪਾਏ ਸਿਰਜਣਹਾਰੈ ਲੇਖਾ ਮੰਗੈ ਬਾਣੀਆ ॥

ਸੰਗਿ ਨ ਕੋਈ ਭਈਆ ਬੇਬਾ ॥ ਮਾਲੁ ਜੋਬਨੁ ਧਨੁ ਛੋਡਿ ਵੇਸਾ ॥

ਕਰਣ ਕਰੀਮ ਨ ਜਾਤੋ ਕਰਤਾ ਤਿਲ ਪੀੜੇ ਜਿਉ ਘਾਣੀਆ ॥

ਖੁਸਿ ਖੁਸਿ ਲੈਦਾ ਵਸਤੁ ਪਰਾਈ ॥ ਵੇਖੈ ਸੁਣੇ ਤੇਰੈ ਨਾਲਿ ਖੁਦਾਈ ॥

ਦੁਨੀਆ ਲਬਿ ਪਇਆ ਖਾਤ ਅੰਦਰਿ ਅਗਲੀ ਗਲ ਨ ਜਾਣੀਆ ॥

ਜਮਿ ਜਮਿ ਮਰੈ ਮਰੈ ਫਿਰਿ ਜੰਮੈ ॥ ਬਹੁਤੁ ਸਜਾਇ ਪਇਆ ਦੇਸਿ ਲੰਮੈ ॥

ਜਿਨਿ ਕੀਤਾ ਤਿਸੈ ਨ ਜਾਣੀ ਅੰਧਾ ਤਾ ਦੁਖੁ ਸਹੈ ਪਰਾਣੀਆ ॥ (ਪੰ.-1019)

(ਚਲਦਾ.....)

